

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ

У статті розглянуто особливості розвитку критичного мислення майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти за допомогою ментальних карт.

Ключові слова: ментальні карти, критичне мислення, візуалізація інформації, ефективність навчання

The article examines the features of the development of critical thinking future teachers of vocational and technical education institutions with the help of mental maps.

Key words: mental maps, critical thinking, visualization of information, effectiveness of training

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку людства, відновлення всіх сфер його суспільного та духовного життя потребує якісно нового рівня професійно-технічної освіти, що відповідає міжнародним стандартам. Основне завдання викладача - вибір різних прийомів, форм та засобів подачі навчального матеріалу. Щоб краще й цікавіше донести навчальний матеріал, викладачі зазвичай використовують сучасні інформаційні технології. Нині ментальні карти - один із способів розвитку критичного мислення майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти, однак ця технологія ще не до кінця освоєна та зрозуміла викладачами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання ментальних карт в освітньому процесі розглядаються у роботах таких вчених як Т. Б'юзен, В. Гриньова, О. Резван, О. Романовський, Б. Санто, Б. Твісс, Р. Фостер, В. Хартман, Й. Шумпетер та ін.

Мета статті - проаналізувати особливості розвитку критичного мислення майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти за допомогою застосування ментальних карт.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, критичне мислення - це здатність ставити нові, сповнені сенсу питання, виробляти різноманітні аргументи, приймати незалежні рішення. Актуальність у критичному мисленні існує, тому що основне завдання сучасної освіти – якісні знання для подальшого розвитку учнів. Критичне мислення – основа для творчого мислення, для розвитку логіки та творчості, аналізу здобутого знання (рефлексії). Наприклад, у вивченні іноземних мов критичне мислення дуже доречне. Мета технології розвитку критичного мислення - формування в учнів здатності формулювати питання, аргументувати відповіді та

приймати незалежні продумані рішення. Складання ментальних карт на уроці – дієвий спосіб вирішення цього завдання. Використання цих прийомів дозволить підвищити надійність освіти, оскільки вона набуває усвідомленого, рефлексивного характеру. Учень сам конструює процес навчання, визначає кінцевий результат, підвищується комунікативний потенціал особистості, здатність реагувати зовнішні зміни.

Ментальна карта – це творчий продукт у результаті критичного мислення. Цей прийом має індивідуальний характер і використовується під час занять у співпраці вчитель - учні чи учні - учні. Ментальні карти краще не складати заздалегідь, тільки на занятті за активної співпраці з учнями. Знання у підручнику – це основа, схема. Ментальна карта дозволяє дивитися на проблему глобально, рухомо. Використання ментальних карт вимагає певної підготовки, але вони допомагають систематизувати наявні знання.

Mind Mapping – спосіб систематизації знань за допомогою схем у особливому графічному вигляді. Вони сприймаються краще, ніж списки, графіки, таблиці. Ментальні карти потрібні для

- запам'ятовування матеріалу;
- систематизації матеріалу;
- планування дії;
- підготовки до виступу;
- пошуку рішення;
- розгляду різних варіантів вирішення завдань.

Складання карти - заняття цікаве як вчителя, так учнів, оскільки несе у собі неабияку частку спонтанності, імпровізації, творчої активності.

Ідея цього методу належить Тоні Бьюзену, британському психологу, автору та співавтору понад 100 книг про властивості мозку, інтелекту, пам'яті, креативності та швидкості читання. Його роботи «Книга ментальних карт - розгалужене мислення», «Навчіть себе думати», «Підключи свою пам'ять» та інші, опубліковані більш ніж у 100 країнах і перекладені 28 мовами.

Суть зображення полягає в наступному: у центрі малюємо ядро (основне поняття, тема, ключовий образ). Від центру відходять промені, вони мають бути різного кольору та товщини залежно від важливості аспекту. Починаємо їх проводити з правого верхнього кута за годинниковою стрілкою. Отже, спочатку проводимо гілки першого рівня. На них слова, які розкривають проблему. Від гілок першого рівня відходять гілки другого рівня, уточнення. Слова пишуться друкованими літерами. Записуємо тільки ключові слова, не речення. В ідеалі довжина слова має збігатися із довжиною гілки. Різні рівні, чи гілки, пишуться різними кольорами. Потрібно використовувати гнучкі гілки, на одній лінії – одне слово, усі складні поняття зводити до простих. Можна додавати малюнок, піктограму та символи, пов'язані з ключовим словом. Використання малюнків та кольорів дуже важливе, оскільки зображення по суті своїй є засобом взаємозв'язку та асоціації. Дослідження, проведені

в Лондонському Університеті, показали, що люди, які використовують колір і зображення в “розумній карті”, запам'ятовують матеріал набагато краще. Тобто, ментальна карта - це універсальний прийом, його можна використовувати на індивідуальних заняттях, у парах, групах, класах [2, с. 105].

Ментальні карти доповнюють таблиці, графіки та конспекти, а не замінюють їх, і замість лінійного запису нового матеріалу в них застосовується радіальна, яка акцентує увагу на центральній проблемі вивчення. Відповідно до цієї методики фіксуються лише ключові слова, слова-асоціації, а зв'язки (гілки) асоціативні, а не ієрархічні, що роблять її незабутньою та індивідуальною.

Слід наголосити, що ментальні карти використовуються на різних етапах навчання (можна застосовувати при повторенні матеріалу, для візуалізації контенту, для самостійної роботи слухачів, які вивчають матеріал, який не був висвітлений у ході лекційних, семінарських, практичних занять тощо). Такі ресурсні можливості ментальних карток дозволяють викладачеві:

- формувати метапредметні зв'язки;
- контролювати та відстежувати ступінь освоєння слухачами нового матеріалу;
- розвивати креативне мислення формувати інформаційно-правову компетенцію, пов'язану із сприйняттям, переробкою та обміном інформацією [1, с. 194].

Ментальні карти розвивають системне мислення, допомагають учням систематизувати як навчальний матеріал, а й свої оціночні судження. Вчать виробляти і висловлювати свою думку, розвивають навички одночасного розгляду кількох позицій, виявляють здатність до творчої переробки інформації. Їх можна використовувати на будь-якому етапі уроку, на стадіях виклику, осмислення, рефлексії, а також як базову стратегію проведення уроку. Ці прийоми критичного мислення є найбільш доступними у повсякденній практичній роботі.

Отже, застосування ментальних карт є ефективною освітньою технологією майбутнього викладача закладу професійно-технічної освіти. Ментальні карти як прийом критичного мислення допомагають вирішувати насущні освітні та виховні завдання. активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів, підвищити її результативність, дати можливість групі працювати в єдиному проблемному полі, перенести акцент навчання з оволодіння готовим знанням на його вироблення, що є одним із завдань сучасної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Оксентюк Н.В. Можливості застосування ментальних карт у навчальному процесі. *Технології навчання*. Рівне: НУВГП. 2015. Вип. 15. С. 194–208. URL: <https://ksu24.kspu.edu/s/EEFew> (дата звернення: 24.09.2023).
2. Ткачук Г.В. Ментальні карти як засіб засвоєння технічних знань у процесі практико-технічної підготовки майбутніх учителів. *Проблеми підготовки сучасного*

вчителя. Вип.17. 2018. С.105-112. URL: <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/162502> (дата звернення: 24.09.2023).

Науковий керівник кандидатка педагогічних наук, доцентка Блах В.С.